

İSRAİL SEÇİMLERİ:YENİ AKTÖRLER, ESKİ SORUNLAR

ARKAPLAN

Bir "erken seçimler ülkesi" olan İsrail, 22 Ocak 2013 tarihinde sandık başına gitti. 2009 yılındaki seçimlerden Kadima'nın ardından ikinci parti olarak çıkan Likud Partisi, Benyamin Netanyahu liderliğinde İsrail'in 32. Hükümetini kurmuş ve Arap Baharı sebebiyle siyasi istikrarsızlıkların yoğun olarak yaşandığı bir dönemde nispeten istikrarlı bir iktidara sahip olmuştu. Likud, Siyonist aşırı sağcı İsrail Beytenu, Ultra-Ortodoks Şas, Ultra-milliyetçi ve dindar Siyonist HaBayt HaYahudi ve Siyonist-sol (artarak merkez partiye dönüşen) İşçi Partisi ile birlikte hükümeti kurmuş, sonrasında Ultra-Ortodoks Birleşik Tevrat Yahudiliği Partisi de ittifaka katılmıştı.

Netanyahu hükümetini oluşturan bu ittifak; hem ABD'ye hem de Filistinlilere karşı tavizsiz pozisyonuyla "güçlü" lider imajı veren Netanyahu, ırkçı ve yayılmacı görüşleriyle tanınan Avigdor Lieberman ve Batı ile yakın ilişkileri ve askeri kariyeri sebebiyle Savunma Bakanlığı pozisyonu için ilk akla gelen isimler arasında yer alan Ehud Barak tarafından domine edilmişti.

İlerleyen süreçte, İsrail'in çeşitli şehirlerinde yapılan ve Tel Aviv'de yaklaşık 500,000 İsrailli'nin katıldığı "sosyal adalet" gösterileri, Gilat Şalit takası, Ultra-Ortodoksların askerlik hizmetlerini düzenleyen Tal Yasası tartışmaları, Ultra-Ortodoks-laik çekişmesi ve Arap vatandaşlar ve "devlete sadakat" tartışmaları İsrail'in iç siyasetinde ana gündem maddeleri oldu. Dış politikada ise İran ve Filistin meselesi güncelliğini hükümetin görev süresi boyunca korudu. İsrail, İran'a saldırı fikrini uluslararası toplumda sıcak tutmaya çalışırken, seçim sürecinde giriştiği Gazze saldırısıyla şimşekleri üzerine çekti; Filistin'in BM'ye tam üye olmasını engellemesine rağmen BM Genel Kurulu'nda Filistin'e üye olmayan gözlemci devlet statüsünün verilmesini ise engelleyemedi.

Bu süreçte, uluslararası kamuoyundan yönelen tüm tepkilere rağmen Gazze ablukasını devam ettiren İsrail hükümetinin, 31 Mayıs 2010'da gerçekleştirdiği Mavi Marmara saldırısı ve İsrail Beytenu kontrolündeki dışişleri bakanlığının imza attığı diplomatik gaflar sebebiyle Türkiye ile olan diplomatik ilişkiler kesildi. Hükümet aradan geçen yaklaşık 2,5 yıllık süre zarfında ise Türkiye'nin, ilişkilerin normalleşmesini sağlayacak taleplerini yerine getirmede.

Sadece Türkiye ile değil, İsrail'in geleneksel destekçisi ABD ile de sorunlar yaşayan Netanyahu hükümeti, önce Joe Biden'in ABD'nin Yahudi yerleşimlerinin inşasının dondurulmasını istediği bir ortamda gerçekleşen ziyareti esnasında yeni yerleşimlerin inşasını açıklamak yoluyla Obama yönetimini karşısına aldı. Ardından ise Netanyahu, Washington DC ziyareti sırasında ABD Kongresi'nde yaptığı konuşmayla Obama karşısında bir nevi güç

Ufuk Ulutaş

SETA Dış Politika Araştırmacısı
uulutas@setav.org

SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum
Araştırmaları Vakfı
Nenehatun Caddesi No:66, GOP,
Çankaya 06700 Ankara, TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00
Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org

gösterisi yaptı. Son olarak da ABD başkanlık seçimleri öncesinde yaptığı açıklamalar ve Gazze saldırısı, Netanyahu'nun Obama'yı zor durumda bırakma çabası olarak yorumlandı.

Tal Yasası ve İran tartışmalarının yapıldığı bir zamanda çiçeği burnunda Kadima lideri Şaul Mofaz'ı kabineye dahil eden Netanyahu, Mofaz'ın kısa bir süre sonra kabineden ayrılması ve 2013 bütçe tartışmalarının kilit duruma gelmesiyle birlikte 22 Ocak'ta erken seçimlere gidilmesi çağrısı yaptı. Bu çağırısı yapmasında Netanyahu'nun 3. defa başbakan seçileceğine ve özellikle İsrail Beytenu ile ittifakı sonrasında İsrail siyasi hayatını önümüzdeki dönem domine edeceğine olan öngörüsü önemli bir rol oynadı.

PARTİLERİN KAMPANYA PERFORMANSI

Netanyahu sosyal adalet protestolarıyla sarsılan ve BM'de İran konuşması ve Şalit takasıyla toparladığı desteğini, merkez-sol bloğunun yeni oluşum ve vizyonsuz-güçsüz liderlerle uğraştığı bir dönemde güce çevirme niyetindeydi. İsrail Beytenu ile birleşerek seçimleri domine etme planları yaptı. Kurulan Likud-Beytenu ittifakı, Likud'u aşırı sağa bir adım daha yaklaştırırken, parti içi ön seçimlerde Benny Begin, Dan Meridor ve Michael Eitan gibi nispeten ılımlı figürleri tasfiye ederek parti profilini aşırı sağa doğru kaydırıldı. Seçim kampanyası boyunca güvenlik vurgusu yapan Likud-Beytenu, İsrail'in güçlü liderliğe ihtiyaç duyduğunu iddia edip İran'a karşı üstlendiği öncü rolün altını çizdi. İsrail Beytenu karnadı ise yolsuzluk soruşturması sebebiyle dışişleri bakanlığı görevinden istifa eden Lieberman sebebiyle oldukça düşük profilli hareket etti.

Sosyal adalet protestolarının rüzgarını arkasına almaya çalışan İşçi Partisi, Ehud Barak sonrası dönemde toparlanma safhasına girip ekonomiye yaptığı vurgu ile seçmene hitap etmeye çalıştı. Genel başkan olarak ilk seçimini yaşayan Şeli Yahimoviç'in, ekonomi dışında siyasi vizyon ve karizma eksikliği ise İşçi Partisi'nin seçim sürecindeki en önemli dezavantajı oldu. Yahimoviç'in önündeki en önemli meydan okuma, uzun yıllardır hem ideolojik olarak hem de temsil anlamında yıpranmış bir partiyi, yeni bir paket içerisinde sunabilmektir.

Son seçimlerin birinci partisi Kadima'nın, Şaul Mofaz'ın önderliğinde seçimlerin uzak ara en büyük kaybedeni olacağı seçim öncesi anketlere yansımıştı. Tzipi Livni'nin HaTnua Partisi'ni kurarak Kadima'dan ayrılmasıyla birlikte Kadima silik bir profil çizerken, başarısız bir muhalefet deneyimi yaşayan Livni'nin HaTnua'sı ise hükümetin Hamas ve Filistin Devleti konularında ters tepen icraatlarına dikkat çekip, sağ-aşırı sağ bloğunun İsrail'in Demokrat-Yahudi kimliğini ortadan kaldırdığını iddia etti.

Seçim kampanyasının starı kurduğu Yeş Atid (Gelecek var) Partisi ile siyasete atılan TV programcısı ve köşe

yazarı Yair Lapid oldu. Bir merkez partisi olarak orta sınıfın sıkıntılarına ve yönetim sistemindeki verimsizliklere vurgu yapan Lapid, hükümeti yerleşimci ve Haredi lobisinin baskılarına boyun eğmekle suçladı. Siyasete atılmadan önce kurduğu parti donörü listesi ve ünlü kişiliği sebebiyle kamuoyunun sürekli gözü önünde olan Lapid, Milli Eğitim Bakanı olmak istediğini söyleyerek idealist yanını ön plana çıkarmaya çalıştı. İsminin siyasi olarak yıpranmamış olması, siyasa ayrıntılara girmektense genel kabul görür söylemlerde bulunması, hedef kitle olarak orta sınıfı belirlemesi ve kararsızların partisi olmaya oynaması Yeş Atid'i seçim sürecinde ön plana çıkaran hususlardı.

İsrail siyasetindeki belki de tek sol parti olan Meretz ise İşçi Partisi gibi sosyal adalet protestolarının içinde yer alarak, ekonomi ağırlıklı bir seçim kampanyası yürüttü. Geleneksel olarak iki devletli çözüm yanlısı olan Meretz, bu seçimlerde dış politika konularından ve hatta Tal Yasası gibi iç politikanın sıcak konulardan ziyade ev fiyatlarındaki fahiş artış ve sosyal hizmetlere vurgu yaparak, seçimlerin Netanyahu'nun başbakanlığı için bir referandum mahiyetinde olduğunu dillendirdi.

Aşırı sağ bloğunun büyük kısmı, Naftali Bennett liderliğinde HaBayt HaYahudi listesi altında birleşirken, Arye Eldad ve Michael Ben-Ari, sağın en uç noktasını temsil eden Otzma Lelsrael Partisi altında ilhakçı ve ırkçı söylemler geliştirdi. HaBayt HaYahudi'nin yerleşimciler arasında oldukça popüler olan lideri Naftali Bennett, Batı Şeria'nın tek taraf- lı ilhakını içeren planını seçim kampanyaları sırasında kullandı.¹ Hükümetin "tavizci" politikalarının milli güvenliği zedelediği vurgusu yaparken, özellikle Hamas ile yapılan ateşkesi hükümetin çok büyük bir yanlışı olarak lanse ederek, ateşkes eleştirisi üzerinden puan kazanmaya çalıştı.

Beled, Taal-Birleşik Arap Listesi ve Hadaş gibi İsrail vatandaşı Arapların kurduğu partiler, Arapları oy kullanmaya çağırırken, Ultra-Ortodoks Şas ve Birleşik Tevrat Yahudiliği de devletin Yahudi kimliğine vurgu yaptılar. Bu iki blok sandalye sayılarında kaymaların yaşandığı Knesset'te temsil istikrarını koruyan bloklar olduğundan yoğun bir kampanya dönemine geçemediler.

İSRAİL NEYİ SEÇTİ?

İsrail'e Lapid ve Bennett gibi iki lideri sunan 22 Ocak seçimlerinin öncesinde yapılan anketlerde oluşan Knesset artırmeyeği içerisinde iki önemli soru vardı. Bunlardan birincisi, Likud-Beytenu'nun zayıflasa da birinci olarak çıkacağı seçimlerin akabinde yeni "kral yapıcı" kim olacaktı? Naftali Bennett ve Yair Lapid yükselen oylarıyla iki adaydı. İkinci soru ise yaklaşık

1. "Hatohnit hamaşihit şel Naftali Bennett", (Naftali Bennett'in Mesianik planı) *Haaretz*, 11 Aralık 2012, <http://www.haaretz.co.il/opinions/1.1883221>

%20'lik kararsızların tercihi ne olacaktı? Seçimlerin açıklanmasıyla birlikte iki soru da cevabını bulmuş oldu. Kararsızlar Yair Lapid'e yönelip, 19 milletvekiliyle Lapid'i hem ikinci parti hem de "kral yapıcı" ilan etti. Kazandığı 19 sandalyeyle bundan sonra kurulacak ve İsrail standartlarında "istikrar" yakalayabilecek bir koalisyonun kilit partisi konumuna gelen Yeş Atid'e İsrail seçmeni altın bir fırsat vermiş oldu. Yeş Atid bundan sonraki süreçte konjonktürel bir parti olmadığını ve sürekli merkez ile sağ arasında gelgitler yaşayan "merkez" partilerinin arasında gerçekten de İsrail'in merkez oylarını temsil ettiğini gösterebilmek için önemli bir fırsat yakaladı.

Arkasından esen rüzgara rağmen Yeş Atid'in önünde çözmesi gereken önemli meydan okumalar durmakta. Bunlardan ilki seçim kampanyası sırasında ayrıntılarına girmekten kaçındığı önemli iç ve dış politika konularında elle tutulur ve sürdürülebilir bir vizyon ortaya koyması. Hem Filistin'le müzakerelerden söz edip hem de "Kudüs'ün sadece Yahudilere ait olduğunu" ve "İsrail'in kararlı durması halinde Filistinlilerin Batı Şeria'dan vazgeçeceğini" ifade etmesi, bu konudaki kafa karışıklığını ve/veya vizyonsuzluğunu ortaya koymaktadır.² Bununla birlikte Yeş Atid bir siyasi partiye dönüşme sancıları da yaşayacaktır. Seçilen 19 milletvekilinin de ilk defa Knesset'e girecek olması, Lapid dışında ön plana çıkan hiçbir figür barındırması ve şimdye kadar tüm önemli kararların Lapid tarafından alınmış olması, bu süreçte Yeş Atid'in çözmesi gereken sorunlar olarak beklenmektedir.

OY DAĞILIMI (Resmi Olmayan Sonuçlar)

Likud-Beytenu: 31	Meretz: 6
Yeş Atid: 19	HaTnua: 6
İşçi Partisi: 15	Birleşik Arap Listesi-Taal: 5
Şas: 11	Hadaş: 4
HaBayt HaYahudi: 11	Beled: 3
Birleşik Tevrat Yahudiliği: 7	Kadima: 2

Likud-Beytenu ittifakının milletvekili sayısı 42'den 31'e düşerken, Netanyahu'nun güçlü Başbakan iddiası yeni artımetikle birlikte rafa kaldırılmak zorunda bırakıldı. Milli güvenlik vurgusu Netanyahu'ya umduğunu getirmezken, parti profilinin sağa kayması da Likud-Beytenu oylarının aşırı sağa, HaBayt HaYahudi'ye- kaymasını engelleyemedi. Bu tablo Netanyahu'nun seçimlerin öne alınması kararındaki yanlış öngörüsünü de açık bir şekilde ortaya koydu. Azalan sandalye sayısı ile birlikte 31 sandalyenin sadece Likud'a ait olmadığını da ortaya koymak lazım. Parti içi seçimlerde kullanılan Likud ile İsrail Beytenu arasındaki yaklaşık 2:1 oranını dikkate aldığımızda, muhtemel bir ayrışma halinde Likud'un yaklaşık 20 tane milletvekiline sahip olacağı gerçeği ortaya

çıkılmaktadır ki bu tablo Netanyahu'nun koalisyon içerisindeki pazarlık gücüne yansıtacaktır.

İşçi Partisi'nin oy oylarındaki küçük ölçekli artış, ekonomik platformun ve yeni liderlik söylemlerinin geleneksel İşçi Partisi seçmeni arasında karşılık bulduğunu göstermektedir. Seçim öncesinde Likud-Beytenu ile koalisyonla sıcak bakmadığını söyleyen Yahimoviç, yeni dönemde ana muhalefet partisi olarak İşçi Partisi'nin uzun senelerdir başarıyla getiremediği muhalif pozisyonu ortaya koyma imkanı bulacak ve bu yolla özellikle Ehud Barak döneminde merkez-sağa kayan partiyi merkez-sola taşıma imkanı bulacaktır. Oylarını %100 oranında artıran Meretz ile birlikte mevcut İsrail politikalarına bir sol alternatif sunma fırsatını da yakalayabileceklerdir. Diğer taraftan Kadima mirasını tüketen Livni ise 6 milletvekillik partisiyle kendisine koalisyonda yer bulmaya çalışacaktır. HaTnua, performansına bağlı olarak bir sonraki seçimlerde Yeş Atid tarafından yutulma tehlikesiyle karşı karşıya olacak ve Livni de sonradan eklemeli olduğu siyaseti eski koalisyon ortağı Ehud Barak gibi dışardan takip etmek durumunda kalabilecektir.

Aşırı sağdaki yükselişin bayrak partisi olan HaBayt HaYahudi ise "kral yapıcı" olmasa da kilit rolüyle yerleşimci lobilerinin gündemini Knesset'e taşıyacak ve İsrail-Filistin meselesindeki ırkçı ve dışlayıcı vizyonuyla iki-devletçiler ile büyük bir kavganın içerisine girecektir. Aşırı sağ ve dini Siyonizm'i marjinallikten ana akıma taşıma noktasında büyük bir aşama kaydeden HaBayt HaYahudi, özellikle E-1 arazilerinde yerleşim inşaatına başlanması, yerleşimlere kaynak aktarılması ve barış müzakerelerinin "toprak ver barış al" temeline dayanmaması için büyük çaba sarfedecektir.

Haredi (Ultra-Ortodoks) blok ise temsil güçlerindeki 2 sandalyelik artışa rağmen, yeni oluşan artımetikte koalisyon dışı kalma ihtimaliyle karşı karşıya kalmıştır. Haredilerin yaşam koşullarını doğrudan ilgilendiren sosyal hizmetler, eğitim ve askerlik gibi dar gündemleri olan Haredi blok, bu konulardaki isteklerinin karşılanması mukabilinde koalisyonlarda yer almış ve istikrarlı oy oranlarını pazarlık gücüne çevirmeyi başarmışlardır. Fakat, seçimler Şas'ın daha önceki kilit rolünü kaybetmesine ve İsrail Beytenu ve Yeş Atid gibi seküler unsurların merkezde olacağı bir koalisyonda özellikle Tal Yasası konusunda bas-kın bir rol oyanayamamasına sebep olacaktır.

YENİ KOALİSYON NE VAADEDİYOR?

Yeni oluşan meclis aritmetiği seçim öncesi sıklıkla konuşulan bir sağ-aşırı sağ koalisyonunu neredeyse imkansız kılmıştır. Yeş Atid'in içerisinde olmayacağı bir koalisyonun hem iç hem de dış dinamikler açısından sürdürülebilirliği oldukça tartışmalı olacaktır. Diğer taraftan özellikle Yahimoviç'in illendirdiği ve Likud-Beytenu'yu dışlayan bir koalisyon kurmak da

2. "Hahizon hamedeni şel Lapid"(Lapid'in siyasi vizyonu), *Maariv*, 20 Ekim 2012, <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/409/931.html>

aynı ölçüde zordur. Bu sebepten mevcut hesaplamalar Likud Beytenu ile Yeş Atid'in toplam sandalye sayısı olan 50'nin 61 altın oranına nasıl tamamlanacağı sorusu etrafında şekillenecektir. 11 sandalyeli HaBayt HaYahudi veya Şas'ın koalisyona katılması her ne kadar 61'e ulaştırırsa da bu sayı koalisyonu oldukça kırılgan yapacağından ekstra en az bir parti daha koalisyona dahil edilmeye çalışılacaktır. Şu noktada Netanyahu, HaBayt HaYahudi'yi, Lapid ise 6 sandalyeli HaTnua'yı koalisyona dahil etmek istemektedir. Netanyahu, barış süreci konusunda kendisine yöneltilen okları rahatlıkla üzerine çevirebileceği HaBayt HaYahudi'yi aralarında görmek isterken, Lapid ise sağcı-aşırı sağcılarının olduğu bir koalisyonda Livni'den moderasyon desteğini almak istemektedir. Bu kompozisyona sahip bir koalisyonun en büyük meydan okumayı, barış müzakerelerinin devam etmesi hususunda yaşayacaktır.

Diğer taraftan Şas ve Birleşik Tevrat Yahudiliği'nin dahil edildiği bir seküler-Ultra-Ortodoks koalisyonu ve İşçi Partisi ve HaTnua'nın dahil edildiği bir ulusal uzlaşma hükümeti de kağıt üstünde mümkün olan alternatiflerdir. Fakat, Likud-Beytenu'nun seküler tabanı ile Ultra-Ortodoks partileri özellikle Tal Yasası'nın bu kadar tartışıldığı bir ortamdan bir araya getirmek oldukça güç olacaktır. Ayrıca, ulusal uzlaşma hükümeti de- Netanyahu'nun başbakanlığına şiddetle karşı çıkan Yahimoviç'in razı edilmesi bir taraftan³ hem iç hem de dış meselelerde oldukça ciddi siyasa senkronizasyonu sorunu yaşayacaktır.

İsrail'in kemikleşmiş İsrail-Filistin meselesi üzerinden yeleşimler ve işgalin genişletilmesiyle kısa vadeli kazançlar elde ettiği ve iki devletli çözümü fiziken ve demografik olarak artarak imkansızlaştırdığı bir ortamda, İsrail kamuoyunun barış müzakerelerine inancının azalmaya başladığını ortaya koymak gerekiyor. Seçimlerde aşırı sağın ve Lapid gibi popülist siyasetçilerin yükselişi, merkez-sol bloğun oylarını arttırmasına rağmen müstakil bir koalisyon kurabilme fırsatına sahip olmaması ve uluslararası toplumun

3. "Yahimoviç leLapid: Haheseg madhim, al titstaref leBibi", (muhteşem başarı, Bibi'ye katılma), *Yediot Aharonot*, 23 Ocak 2013, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4336233,00.html>

Ufuk ULUTAŞ

Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi'nde lisans, Ohio State Üniversitesi Tarih bölümünde yüksek lisansını tamamladı. Kudüs İbrani Üniversitesi'nde İbrani ve Ortadoğu politikası dersleri aldı. Mershon Center for Security Studies'te ve Melton Center for Jewish Studies'te araştırmacı olarak çalıştı. SETA DC Ortadoğu Program Koordinatörlüğünü yürüttü. Ohio State Üniversitesi'ndeki doktorasını tamamlamak üzeredir.

kınamayı geçmeyen tepkisi sebebiyle İsrail-Filistin meselesinde oyun değiştirici değişiklikler yakın vadede olası görünmemektedir.

Türkiye ile olan ilişkilerin normalleşmesi meselesi bir süredir İsrail'in gündeminde olmasına rağmen siyasi maliyeti sebebiyle hiçbir politikacı bu konuda bugüne kadar somut adım atamamıştır. İsrail'in askeri müesses nizamının Arap Baharı'yla artan stratejik kırılganlığına çözüm olarak Türkiye ile normalleşmeyi değerlendirmek istemesi, kamuoyunun bu konudaki desteği ve seçim sonrası siyasi maliyet hesaplarının hafiflemesiyle birlikte Türkiye'den özür meselesi eskisine nazaran daha güçlü bir şekilde gündeme gelebilecektir. Barış müzakerelerindeki kuvvetle muhtemel tıkanma karşısında Türkiye adımı, İsraili siyasetçilerin uluslararası toplum nezdinde "vaziyeti kurtarma" çabalarından birisi olarak da hayata geçirilebilecektir. Yine de öncelik Türkiye gibi iç siyaset için aciliyet arz etmeyen konulardan çok direk iç siyaset meselelerine verilecek ve eğer atılacaksa Türkiye adımı için uygun zaman kollanacaktır.

İsrail'in ABD ile olan ilişkilerinde sistemik değişimleri hayata geçirmek oldukça zordur. ABD'deki İsrail lobisi ve Likudnik çevreler tarafından istenmeyen Chuck Hagel'in savunma bakanı olarak atanması durumunda ve Barack Obama ile Netanyahu arasındaki soğuk savaşa rağmen, İsrail lobisinin Hagel konusundaki ön alıcı kampanyası, kongredeki nüfuzları ve ABD'nin kemikleşmiş İsrail'e destek siyaseti sebebiyle, muhtemel geçici kriz anlarının mümkün olması rağmen ABD'nin İsrail ile ilişkilerinde bir denge izlemesini beklemek fazla iyimser bir yaklaşım olacaktır.

Yeni Knesset'te daha zayıf bir Netanyahu, cesaretlenmiş bir Bennett, iyimser bir Lapid, savunmacı bir Şas, daha aktif bir Meretz ve İşçi Partisi, ayakta kalmaya çalışan bir Livni ve tükenen bir Mofaz izleyeceğiz. İsrail'in yeni siyasi aktörleri, sosyal adalet, hayat pahalılığı, seküler-Haredi çatışması, barış süreci ve İsrail'in artan bölgesel izolasyonu gibi eski sorunlarla yüzleşmek zorunda kalacaklar ve bu konulardaki performansları bir sonraki Knesset'in aritmetiğini şekillendirecektir.

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية